

Drama psihologiei

Psihologia este una dintre științele al cărei destin nu a fost deloc simplu și linear, ci mult mai frământat și dramatic decât al altor științe. Ea a cunoscut perioade de avânt și stagnare, de înălțări și căderi, de calm și destindere, dar și de încordare și încrâncenare. În legătură cu ea au fost formulate cele mai frapante paradoxuri. S-a afirmat despre originea psihologiei că este nedeterminată (unii cred că termenul de psihologie ar fi fost folosit pentru prima dată în 1590 de Goclenius, un profesor din Marburg, alții în 1696 de Leibniz (1646—1716), în fine, sunt și autori care îl „împing” spre 1732—1734 și îl leagă de numele lui Christian Wolf (1679—1754) care l-a folosit în titlul a două dintre lucrările sale — *Psihologia empirica* și *Psihologia rationalis*). S-a spus despre obiectul psihologiei — dacă există — că ar fi nebulos, i s-au pus la îndoială legile, i-au fost contestate metodele, considerate ca nesigure. Or, dacă o știință nu are un obiect propriu de cercetare, dacă ea nu este capabilă să descopere și să formuleze legile fenomenelor investigate, dacă nu dispune de un ansamblu de metode, tehnică și procedee de cercetare mai poate fi ea numită știință? Fără îndoială că nu. Când psihologia a fost considerată ca făcând totuși parte din rândul științelor s-a afirmat despre ea că ar fi o „știință hibrid”. Este de neînțeles cum doi autori americani (Frank B. McMahon și Judith W. McMahon) care au publicat o lucrare voluminoasă referitoare la problematica psihologici au păstrat titlul de „Psihologia — o știință hibrid” chiar și la o a cincea ediție apărută relativ recent (în 1986). Apoi, este firesc ca într-o masivă enciclopedie a psihologiei editată de Raymond Corsini în două ediții succesive (1984; 1994) la termenul de pseudoștiință să întâlnim enumerate astrologia, numerologia, frenologia, fiziognomia, chiromanția, demonologia, dar nu mai este firească încadrarea în rândul pseudoștiințelor a grafologiei sau a parapsihologiei. Chiar dacă în aceste domenii informațiile sunt destul de sărăcăcioase și incerte, chiar dacă accesul acestor fenomene la statutul de știință este întârziat, a le exclude cu totul din domeniul preocupărilor științifice ar fi o eroare. Aceasta cu atât mai mult cu cât ele există, deși sunt inexplicabile deocamdată, și au o mare utilitate practică. Expertiza grafologică a scrisului este, de exemplu, de mare ajutor în justiție. Atitudinea contradictorie față de astfel de fenomene apare și din faptul că, pe

de o parte, ele sunt trecute printre domeniile pseudoștiințifice iar, pe de altă parte, atunci când sunt prezentate distinct (în cadrul termenului de percepție extrasenzorială sau al celui de parapsihologie) li se acordă o semnificație deosebită și se aduc argumente, uneori convingătoare, cu privire la necesitatea investigării lor.

Psihologia a fost comparată cu viața omului și așa cum omul are o biografie și psihologia își are propria sa biografie. Numai că biografia psihologiei, prin avatarurile ei, s-a individualizat în raport cu biografia altor științe. Nu întâmplător s-au scris și o serie de lucrări dedicate drumului sinuos al psihologiei. Psihologul român Vasile Pavelcu (1900 — 1990) a publicat o *Dramă a psihologiei* în două ediții, una apărută în 1965, alta în 1972. „Nu este o simplă metaforă când vorbim despre viața, biografia unei științe, despre strădania și zăbuciumul ei, despre căderile și înălțările, durerile și triumfurile, încordările și destinderile, conflictele și împăcărilor ei, adică despre «drama» pe care o poate trăi și o trăiește orice om de știință. Frământările dramatice ale omului de știință sunt ale științei însăși și invers" (Pavelcu, 1972, p. 12). Intenționat autorul își „construiește” lucrarea ca o adevărată dramă : în actul întâi el afirmă: psihologia nu este știință; psihologia nu are metode; nu există legi în psihologie; în actul al doilea „urcă” treptat spre obiect, metodă și legitate în psihologie, pentru ca în final, în epilog să deschidă o nouă contradicție, spune autorul, de fapt, tot o dramă ca și celelalte de până acum: pe de o parte, contradicția dintre subestimarea valorii științifice sau sociale a psihologiei și posibilităților ei, pe de altă parte, conflictul între natura cerințelor și caracterul particular al psihologiei, în primul caz psihologiei „nu i se cere ceea ce poate da”, iar în cel de al doilea „i se pretinde altceva decât ceea ce poate oferi”. Autorul este însă convins că „noua sinteză a pozițiilor contradictorii va reduce tensiunea dramatică existentă” (Pavelcu, 1972, p. 312). Se sugerează, în felul acesta, dialectica spiralei destinului psihologiei. Cu mult înaintea lui Pavelcu alți autori s-au interesat de destinul întortochiat și dramatic al psihologiei.

După opinia psihologului german Herman Ebbinghaus (1850—1909) drama psihologiei constă în aceea că „are trecut lung dar istorie scurtă” (Ebbinghaus, 1920, p. - 1). Acestea erau cuvintele cu care el își începea un *Manual de psihologie* apărut în 1908 și apoi în mai multe ediții succesive pentru ca în 1920 să fie tradus și în limba română cu o prefață de Constantin Rădulescu-Motru. Afirmăția pare paradoxală: să însemne aceasta

că există un trecut neistoric sau că trecutul de până la istoria unei științe este preistorie, adică perioadă neștiințifică a ei? Nu numai psihologia își are însă drama sa, ci și cel care o practică, psihologul. Pierre Greco, încercând să analizeze epistemologia psihologiei dintr-o perspectivă istorică, era nevoit să constate că „nenorocirea psihologului este de a nu fi sigur că face știință și, dacă o face, de a nu fi sigur că aceasta este psihologie” (Greco, 1967, p. 937). Deși mult atenuată, drama psihologiei continuă și astăzi. Altfel nu ne-am putea explica de ce apar cărți intitulate „regândirea psihologiei” sau „regândirea metodelor psihologiei”. (Vezi : Smith, Harré, Van Langenhove, *Rethinking Psychology*, 1995 ; Smith, Harré, Van Langenhove, *Rethinking Methods in Psychology*, 1995). Pozițiile de negare și contestare a psihologiei ca știință s-au împletit cu cele de recunoaștere, susținere și afirmare a ei.